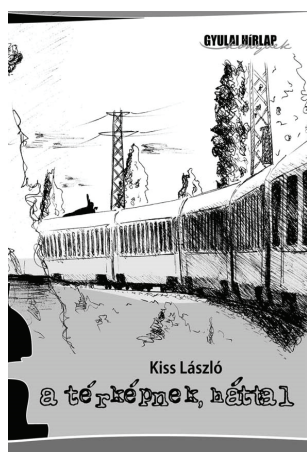

„Az ember, akárha egy novellában volna, elindul hazulról”

KISS LÁSZLÓ: A TÉRKÉPNEK, HÁTTAL

Gyulai Hírlap könyvek
Gyula, 2010
1050 Ft

Térkép, Gyula, Élővíz-csatorna, szerelék, élet, szilva, Attila, Kosztolányi, horgászás, Vivaldi, Szanazug, Ófelsége pincére, fűzős bőrlaszt, égből pottyant mese, Rákóczi, csontkukac, foci, Mozart-szívecske, Iskola és egyebek a határon, Quimby, nagymama, Szindbád, ősz, Lúdas Matyi, temető, zöld kabát – látszólag nagy a zürzavar Kiss László legújabb, *A térképnek, háttal* című tárcakötetében. De vajon elfér-e ennyi minden egyetlen könyvben? Elfér bizony! És nemcsak elfér, de megfér. Hat, címmel ellátott ciklus igyekszik rendet teremteni az évek alatt felgyülemlett írások sűrűjében, amelyek korábban a *Gyulai Hírlap*ban jelentek meg. A címek – amik valójában a szövegekből vett idézetek – egyúttal egy-egy témát is körvonalaznak: a „*De a mégis, a királyság: a németvárosi fák alatt*” a gyerekkor legfontosabb helyszíneit, elsősorban Gyulát, az „*Igazi csatár ajtó-ablak helyzetben a keresztcélt találja el*” a focizás maradandó élményét, az „*Egy kis balin fölcsap, majd elgurul, akár a briliáns*” a sokszor és sokat emlegetett horgászást és a természetet, az „*Akárhogy is van, nem jó dolog az íróval, közelebbi kapcsolatban lenni*” a zene és az irodalom világát vázolják fel, a „*s ugyanott hajtjuk álmra fejünket*” visszakalauzol az egykori otthonhoz, míg az „*Itt volna az idő feltámadni*” minden addig feltámaszt.

Hatalmas és borzasztóan lelassított, aprólékos *Panorámával* indít a kötet. Olyan körképpel, ami mindent magába akar foglalni, amit egykor az elme magába vésett, és amely kiindulópontja lehet mindannak, amit sokszor csak egyetlen szóval emlegetünk: *honnan*. Az a honnan, amit egy csatorna szel át; amit az egykori horgászhelyeken összegyűjtött élmények színesítenek; ami egy középkori várat, gimnáziumokat, templomokat, temetőket és a nagyszülői házat jelenti a zöld udvarral és „*a múltba száműzött disznótorok ízével*” együtt; és amihez olyan nevek köthetők, mint Simonyi Imre, vagy épp Zsögödi Nagy Imre. Minden ott van egy helyen, akárcsak egy térképen, mert hiszen „*térkép e táj*”: Németváros. Ez a *Panoráma* pedig nemcsak totális képet ad, de megteremti saját és összességében az egész kötet háttérben lüktető hangulatát.

Belemerülve az emlegetett városba és a kötet szövegeibe, azonban elég gyorsan világgossá válik, hogy itt azért nem minden olyan fekete-fehér (és nem is szürke), mint ahogy

azt Nagy Gábor illusztrációi alapján elsöre gondolnánk. Ezt a sokféleséget elsősorban a szövegeket ihlető témák határtalansága és az a formai változatosság adja, amely – így együtt – végül egészen vibráló érzetet kelt bennünk egy-egy írás elolvasása után.

Szinte bármi szülőatyja lehet ezeknek a tárcáknak, legyen az akár rögtön a város egyetlen csatornájának elkorhadt neve. „*Fő összedug, szív bennszakad.*” – megkezdődik a nagy tanácskozás. Kritérium: ne legyen halotról elnevezve, de foglalt se legyen – nagymama, nagypapa, Ektomorf kizárva. Egyedül (a majdnem mindig jelen lévő) Attila javaslata megfontolásra méltó: Élővíz-csatorna. Egy aprócska módosítás az utolsó sorban és máris helyreáll a rend: „*Szív összedug, fő bennszakad.*” (Minek nevezzetek) És amilyen megfontoltan és lelkesen lehet nevet adni egy csatornának, néhány oldallal később olyannyira hirtelen lehet egyetlen mondatos, humoros panaszárdatot zúdítani a Körösré. (Ide figyelj, kedves Körös). Azonban, hogy az első ciklus sokszor humoros és könnyed tárcái között a nosztalgia és a rezignáltság is erőteljesen jelen van, azt talán a *Forgó* című írás érzékelteti legjobban: gyermekként becsukott szemmel csak pörögni, pörögni azon a forgón, amíg le nem repülünk róla. Felnőttként is milyen jó lenne („*Kicsit maradjunk, nyekergek, öszszebb húzva magamon a kabátot. / Még pörögök.*”). Csak egy egészen rövid időre.

A továbbiakban, mellőzve némileg a búskomorságot, – két síelés között – a bőrlabda kapja a kitüntetett szerepet. Foci éjjel, foci nappal. Azért még ekkor sem sportújságot olvasunk, mert a „*szünetben pedig kóla mellett hangosan gondolkodunk Schopenhauerről*” (Sérülés). Ez a rész viszont, ha másról talán kevésbé, de arról teljes mértékben meggyőz minket, hogy a fociról bármennyit, bármikor és bárhogyan lehet tárcát írni. A foci után azért mégis jó érzés új vizekre evezni. Persze nem azért, mert nem szeretjük a bőrlabdát, vagy mert hiányzik ezekből a „*{h}alálhörgés, siralom*”, esetleg a „*gyűlölöm és szeretem antik szelleme*” (Kellemes ünnep), hanem mert ez így együtt már kicsit sok. Éppen ezért a természetből merített témák, – különös tekintettel az élővizek világára – egészen felrúznak, legyen szó akár arról, hogy *Hülye állat a kakas*, vagy arról, milyen is az igazi *Macs-kajaj*. De hiába a kint töltött megnyugtató percek mégis mindig azzal kell szembesülnünk (a természetben és a kötetben egyaránt), hogy soha, semmi nem olyan egyszerű és felhőtlen, mint amilyenek elsőnek gondoljuk: a madár „*mielőtt el – el? tova! – röppen, nagyon elegánsan, nagyon finoman, nem mellesleg nagyon pontosan, hopp, a szalonnasütő állvány peremére szarik, zuhan lefelé az alig látható anyagocska abból az apró likból, szabadság, egyenlőség, testvériség, s mire felnézünk, sehol a drága, elhúzta belét, itt cserregés, ott csivitelés, emitt csattog, amott galamb hörög: a legyőzhetetlen természet, személyesen.*” (A madár, az csupa titok) A ciklus végére pedig most is eljutunk addig, hogy belássuk, a *közelítő télel* még mindig nemcsak annyi a bajunk, hogy olyankor szünetel a pecázás.

A *térképnek, háttal* ugyan akkor sem szűkölködik irodalomban, ha a már említett foci-ról vagy horgászásról van szó, de amint az irodalom és általában a művészet világa kerül középpontba, azonnal érdekesebbé és újra komolyabbá válik. Bizonyos sorok pedig mint-ha saját maguk olvashatóságára mutatnának rá. „*Próbáljuk egymáshoz illeszteni a vizitációk során szerzett élményeink önállósulni vágyó szilánkjait – észrevenni a képet a falra aggatott rámaak bozótosában.*” – ezt teszi az *Egy kiállítás képei* tisztességes tárlatlátogatója. És mire eddig eljutunk a kötetben, mi is számos képet tudhatunk magunk mögött, időközben pedig ráérzünk a könyv ritmusára és ízére, meg arra is, hogy pusztán illesztget-

ni azonban nem elég. Olvasás során szükség van a szünetekre, de csakis a teljes, csöndes szünetekre, amiért a *Kényelmetlen* című szöveg Attilája is úgy lázong: „szóval a valamirevaló, hiszen, fűzi hozzá ártatlan arccal, bizonyosan van olyan műsor, ami semmirevaló, adásokban, amikor elhalkulnak a felek, és szünet van, pauza, meg emésztgetés, tehát hogy ott, akkor, amikor két gondolat között, akár gyakorlott hippi, beáll a gondolatnyi csönd, szóval olyankor, mondja már meg neki valaki, és tényleg boc, mért olyan kurva hangos a zene.”

Arra sem lehet panasz, hogy hiányzik a Kiss-kötetből az élet, ennek ellenére folyamatosan ott mozog az elmúlás és a halál gondolata az egyes írásokban, ami lassításra készít bennünket. Igazán erőteljesen akkor, amikor a szerző a halál gondolatát a gyerekekkel mossa össze *A jóslatban*. Egy aszfaltrajzversenyen a „valaha látott legőszintébb produkcióval” szembesülve (rajz helyett egyetlen mondat a keretben: *Meghaltok!*) az ember képtelen másra, csak a kiüresedett kóválygásra. És egy időre mi is ezt tesszük, akik csak az írást olvassuk.

A kötet vége felé haladva, ahogy azt az utolsó előtti cikluscím jelzi („s ugyanott hajtjuk álomra a fejünket”) a már ismerős helyekre kanyarodunk vissza. A *Panoráma* egykori monoton lüktetése újra fülünkben cseng, de jóval elégikusabban, mint korábban: „Laza ópiumos utazás a hazaút.” (Trip) Mindehhez a magány, az otthontalanság érzése (Sorstalanság) is társul, valamint az a fájdalmas belátás, hogy ami egykor körülvett minket, az később, amikor szeretnénk visszatérni hozzá, már soha nem lesz ugyanaz (Félúton). Az emlékeivel magára maradt, pesszimista én félelme pedig egyre csak létrehozza a maga egymondatos negatív vízióját a jövőről (Árnyas utca, mondjuk, 2029). Borongós szavak, mondatok, képek halmozódnak egymásra. Mindez azonban nem válik a kötet hátrányára, éppen ellenkezőleg. Itt kezdjük először azt érezni, hogy Kiss László kötete szinte pont olyan, mint a megírt szövegek: „enfarkába harap” – amivel egyúttal a világot jellemezte egy korábbi tárcában, az *Esőcsöndben* Attila. Folyton visszatérünk valamihez, de ez a visszatérés mindig több, tapasztalatokban gazdagabb.

Emlékezés (Apokrif), átértelmezés (Farsang), feltámadás (Születésnapodra, A harmadik év) és végül reménykedés (A térképnek, háttal). Az utolsó ciklus tárcáit és tollrajzait ezekre a szavakra fűzve beigazolódni látszik a *Panoráma* soriba bújtatott mondat, miszerint „*gy haladunk, innentől odáig, és vissza.*”. Visszatalálni a kiindulóponthoz, ahhoz a *honnanhoz*, ami valamikor a nagymama udvarát, Gyula végtelenbe nyúló határait, vagy akár Kosztolányi Dezsőt jelentette. Soha el nem felejteni, de mindent újra- és átértelmezni, majd ismét megérteni. Mindennek a legszebb és talán leglíraibb kifejezése a kötet címadó szövege, *A térképnek, háttal*. Ha az előzőekben volt is arra példa, hogy hol a tartalom lendítette előre a szöveget, hol pedig a forma, most úgy tűnik minden összeért a végére. Megérteni, mit is jelent a térképnek háttal állni: „*Van egy álmom. Hogy egyszer tényleg sikerül újra fölidézni a képet, ahogy a térkép előtt áll, kislány, vagy inkább egy kicsit nagyobb, a haja hullámos, de már hosszú, vállig ér, a délutáni futballedzésre gondol, és arra, hogy abba kéne hagyni, mert a tanulás mégiscsak fontos, a térkép előtt áll, háttal a domborzatnak, és közben gépiesen, szentelen könnyedséggel bökdösi az elősorolt tájegységeket: Bakony, Mátra, Bükk, kézilabdapálya, lakótelep, biciklis diákok.*”

Kiss László harmadik prózakötete könnyednek tűnik, néha mégis egészen nehéz; sokszínű, mégis ott van benne a fehér a feketével együtt; mozaikos, mégis egy nagy rá mába

foglalt egész. Irónia, humor, groteszk, líra, rengeteg irodalom és nagy adag őszinteség járja át ezeket a szövegeket.

Zöld kabát, temető, Lúdas Matyi, ősz, Szindbád, nagymama, Quimby, Iskola és egyebek a határon, Mozart-szívecske, foci, csontkukac, Rákóczi, égből pottyant mese, fűzős bőrlaszt, Ófelsége pincére, Szanazug, Vivaldi, horgászás, Kosztolányi, Attila, szilva, élet, szerelék, Élővíz-csatorna, Gyula, térkép – ugye, hogy itt minden elfér, és egymás mellett!

Juhász Krisztina

PATAKI FERENC: AZ ALKOTÁS GÉNIUSZA (1992)